

Övergång till forskarutbildning vid mindre och medelstora lärosäten

I genomsnitt är det nära sju av hundra studenter som påbörjar forskarutbildning efter sin grundexamen. Hur många av de examinerade som fortsätter till forskarutbildning varierar mellan olika lärosäten. Det är jämförelsevis färre som påbörjar forskarutbildning vid de mindre och medelstora lärosätena än vid de större. Till största delen beror denna skillnad på olikheter i utbildningsutbudet. Tar man hänsyn till ett lärosätes utbildningsutbud i grundutbildningen, visar det sig att andelen som påbörjat forskarutbildning ligger nära den andel som förväntas utifrån motsvarande övergångsandel i riket.

Huvudfrågan i denna analys är hur övergången till forskarutbildning vid ett lärosäte förhåller sig till övergången i riket då hänsyn tas till lärosätets utbildningsutbud (som här återges av hur de examinerade fördelar sig på olika examina), samt de examinerades kön och ålder. Är övergången vid lärosätet lägre eller högre än den man kan förvänta sig utifrån den motsvarande övergången i riket? I fokus står de små och medelstora lärosätena.

Analysen utgår från uppgifter om dem som examinerades i högskolans grundutbildning under läsåren 1997/98–2001/02 och som övergått till forskarutbildning till och med läsåret 2005/06.¹ En standardiserad övergångsandel för riket bildar den måttstock vilken lärosätets andel jämförs med. I beräkningen av den standardiserade övergångsandelen har hänsyn tagits till hur de examinerade vid respektive lärosäte fördelar sig på olika examina, samt de examinerades kön och ålder.² Den standardiserade övergångsandelen benämns omväxlande som *motsvarande övergångsandel i riket* eller *förväntad övergångsandel*, mot vilken den *faktiska övergångsandelen* vid ett lärosäte jämförs. Mer om hur standardiseringen har gått till finns i en bilaga i slutet av analysen.

¹ Denna analys gäller således enbart påbörjad forskarutbildning bland dem som examinerades i grundutbildning vid ett svenskt lärosäte under en viss period, dvs. de som påbörjat forskarutbildning utan att ha tagit ut examen i grundutbildningen är exkluderade.

² Fem åldersgrupper, -24 år, 25-29 år, 30-34 år, 35-39 år och 40- år.

³ Det visade sig i beräkningarna av övergångsandelarna i riket att de examinerades köns- och ålderssammansättning inte hade någon större betydelse för resultaten. Oftast liknar köns- och ålderssammansättningen vid lärosätet den i riket. Så man bör hålla i minnet att de standardiserade övergångsandelarna för riket huvudsakligen påverkats av hur de examinerade vid lärosätet fördelat sig på olika examina.

Resultaten redovisas i fyra tabeller.

- Den första tabellen visar hur många som övergått till forskarutbildning från lärosäten där minst 500 studenter avlade en grundexamen (under den studerade perioden). Därutöver jämförs den faktiska övergången vid lärosätet med den förväntade övergången.

De tre övriga tabellerna visar hur många som övergått till forskarutbildning inom olika utbildningsområden vid mindre och medelstora lärosäten. Även här jämförs den faktiska övergången med den förväntade övergången. För att underlätta redovisningen har resultaten delats upp för:

- Högskolor utan egen rätt till forskarutbildning (tabell 2).
- Högskolor med egen rätt till forskarutbildning inom vetenskapsområde (tabell 3).
- Nya universitet (Karlstads universitet, Mittuniversitet, Växjö universitet och Örebro universitet) (tabell 4).

Stor variation mellan lärosäten, ...

Under läsåren 1997/98 – 2001/02 examinerades nära 178 000 personer i grundutbildningen, varav nästan 12 000 eller 6,7 procent fortsatte till forskarutbildning. Hur stor andel av de examinerade som fortsätter till forskarutbildning varierar stort mellan olika lärosäten (tabell 1). Bland de lärosäten där minst 500 studenter hade avlagt en examen i grundutbildningen under den studerade perioden, hade 13,2 procent av de examinerade vid Uppsala universitet påbörjat en forskarutbildning, medan 0,6 procent vid Högskolan Väst hade gjort detta.

En tydlig skillnad mellan Uppsala universitet och Högskolan Väst är att den senare har betydligt större andel examinerade inom vårdutbildning – ett område där det är jämförelsevis få som fortsätter till forskarutbildning. Andelen som examinerades inom vård och omsorg var 34 procent vid Högskolan Väst, medan motsvarande andel vid Uppsala universitet var 1 procent. Nära 18 procent av de examinerade vid Uppsala universitet hade avlagt examen inom naturvetenskap, vilket är det område där övergången till forskarutbildning generellt sett är högst, medan Högskolan Väst inte hade några examinerade inom naturvetenskap. Dessa förhållanden vid Uppsala universitet och Högskolan Väst visar tydligt att utbildningsutbudet kan se olika ut mellan lärosäten och att detta har betydelse för övergången till forskarutbildning.

... men ändå som förväntat

En stor del av variationen i övergångsandelar mellan lärosäten beror alltså på att utbildningsutbudet varierar. En ofta avgörande skillnad är att de mindre och medelstora lärosätena i regel har en förhållandevis stor andel lärarutbildning och/eller utbildningar inom vård och omsorg, där det är ovanligt att de examinerade fortsätter till forskarutbildning. Så om man vill få en uppfattning om ett lärosätes övergångsandel är förhållandevis stor eller liten, är en direkt jämförelse med andra lärosäten tämligen intetsägande.

Om man istället jämför den faktiska övergången med den förväntade övergången kan man få en bättre uppfattning om övergången till forskarutbildning vid ett lärosäte är förhållandevis stor eller liten. Inte i förhållande till andra lärosäten, utan till det egna utbildningsutbudet.

Tabell 1. Examinerade i högskolans grundutbildning (läsåren 1997/98 till 2005/06) som övergått till forskarutbildning (fram till och med läsåret 2005/06) vid lärosäten där minst 500 studenter avlade en grundexamen.

Lärosäte – efter andelen som påbörjat forskarutbildning	Antal examinerade	Faktisk övergångsandel*	Förväntad övergångsandel**
Uppsala universitet	13 666	13,2	12,3
Sveriges lantbruksuniversitet	2 810	13,0	14,1
Lunds universitet	17 393	10,7	9,4
Stockholms universitet	12 552	10,4	10,3
Chalmers tekniska högskola	5 987	9,8	10,0
Kungl. Tekniska högskolan	8 539	9,0	9,8
Linköpings universitet	10 448	8,0	8,4
Umeå universitet	11 317	7,8	8,1
Karolinska institutet	5 475	7,4	7,1
Göteborgs universitet	16 277	7,2	7,3
Luleå tekniska universitet	5 513	6,1	5,2
Handelshögskolan i Stockholm	1 072	5,0	5,9
Blekinge tekniska högskola	1 491	4,6	3,6
Högskolan i Kalmar	2 936	3,7	4,7
Karlstads universitet	4 813	3,1	4,0
Mälardalens högskola	4 059	3,1	3,0
Högskolan i Halmstad	2 103	3,0	3,6
Växjö universitet	4 290	2,9	3,5
Högskolan i Skövde	2 182	2,6	2,6
Örebro universitet	5 217	2,5	2,5
Mittuniversitetet	5 527	2,4	2,7
Högskolan i Borås	3 105	2,1	2,5
Lärarhögskolan i Stockholm	6 016	2,0	2,3
Malmö högskola	5 203	2,0	2,2
Högskolan i Jönköping	4 693	1,2	1,6
Högskolan Dalarna	2 810	1,1	1,8
Högskolan i Gävle	3 490	1,0	1,4
Konstfack	512	1,0	0,9
Högskolan Kristianstad	2 879	0,9	1,2
Högskolan Väst	1 804	0,6	1,2

* Andel (%) vid lärosätet som påbörjat forskarutbildning.

** Andel (%) i riket som påbörjat forskarutbildning då hänsyn tagits till hur de examinerade vid lärosätet fördelar sig på olika examina, kön och åldersgrupper.

Av tabell 1 framgår att det inte förekommer några stora avvikelser mellan den faktiska övergången vid lärosätena och den förväntade övergången. För de flesta lärosäten är skillnaden mindre än 1 procentenhet. Den största avvikelserna visar Lunds universitet, vars övergångsandel är 1,5 procentenheter högre än den som kan förväntas. Eftersom utformningen av analysen innebär att vi jämför ”lika (examenstruktur) med lika (examenstruktur)” är det kanske inte så överraskande att avvikelserna blir tämligen små.

Övergången vid små och medelstora lärosäten

Från att studera övergången till forskarutbildning för lärosätena totalt sett, blir nästa steg att se på övergången inom de utbildningsområden som förekommer vid lärosätet. Hur förhåller sig den faktiska övergången inom utbildningsområdet till den förväntade?

I fokus är de små och medelstora lärosätena. Förutom de nya universiteten, kan dessa lärosäten inte erbjuda egen forskarutbildning eller så är forskarutbildningen begränsad till ett visst vetenskapsområde. För många av dessa lärosäten står utbildningar inom områdena undervisning och/eller vård och omsorg för en jämförelsevis stor del av utbildningsutbudet. Eftersom det är relativt få från dessa utbildningar som fortsätter till forskarutbildning, leder detta till att övergångsandelen totalt sett för dessa lärosäten blir förhållandevis låg. Men hur ser övergången ut inom de andra utbildningsområdena, är övergången jämförbar med den i riket?

För att underlätta redovisningen och undvika en alltför omfattande och oövergripelig tabell har resultaten delats upp för:

- Högskolor utan egen rätt att examinera inom forskarutbildning⁴, exklusive lärosäten med enskild huvudman, samt de konstnärliga högskolorna (tabell 2).
- Högskolor med forskarutbildning inom ett vetenskapsområde (tabell 3).
- Nya universiteten (Karlstads universitet, Mittuniversitet, Växjö universitet och Örebro universitet) (tabell 4).

Övergång till forskarutbildning vid högskolor utan egen rätt att examinera inom forskarutbildning

Jämfört med den genomsnittliga andelen i riket som fortsätter till forskarutbildning, 6,7 procent, är det är jämförelsevis få som påbörjar en forskarutbildning vid de högskolor som saknar egen rätt till forskarutbildning (tabell 2). Undantagen är Högskolan på Gotland och Södertörns högskola, där 15 respektive 14 procent påbörjade forskarutbildning. Något som skiljer dessa högskolor från övriga högskolor utan egen forskarutbildning är att de har inga eller få examinerade inom undervisning och/eller vård och omsorg. Vid Södertörns högskola är övergången något högre än den förväntade, vilket förklaras av en ovanligt hög övergång bland de examinerade inom naturvetenskap.

⁴ Högskolor med rätt att utfärda examen inom enbart grundläggande högskoleutbildning

Bland flertalet högskolor utan egen forskarutbildning är det vanligt, oavsett utbildningsområde, att andelen som fortsatt till forskarutbildning är något lägre än den man kan förvänta sig utifrån den motsvarande övergången i riket. Men det är i regel inga stora avvikelser, vanligen en procentenhet eller mindre. De största ”negativa” avvikelserna hittar man inom humaniora och teologi vid Högskolan Dalarna och Högskolan i Halmstad, där den faktiska övergångsandelens är 5 respektive 4 procentenheter lägre än motsvarande andel i riket. Man bör observera att det i vissa fall, som i dessa, rör sig om ett relativt lågt antal examinerade, vilket gör övergångsandelarna känsliga för slumpen.

Tabell 2. Övergång till forskarutbildning vid högskolor utan egen rätt att examinera inom forskarutbildning. Examinerade i högskolans grundutbildning (läsåren 1997/98 till 2005/06) som övergått till forskarutbildning (fram till och med läsåret 2005/06).

Lärosäte totalt och utbildningsområde med minst 30 examinerade	Antal examinerade	Faktisk övergångsandel*	Förväntad övergångsandel**
Högskolan i Borås	3 105	2,1	2,5
Humaniora och teologi	536	3,2	3,5
Samhällsvetenskap och juridik	595	3,4	3,8
Undervisning	453	0,0	0,1
Teknik	811	2,8	3,5
Vård och omsorg	633	0,9	1,4
Konstnärligt område	77	0,0	0,2
Högskolan Dalarna	2 810	1,1	1,8
Humaniora och teologi	42	9,5	14,3
Samhällsvetenskap och juridik	488	1,0	2,4
Undervisning	892	0,4	0,6
Teknik	833	1,9	2,8
Vård och omsorg	547	0,4	0,7
Högskolan i Gävle	3 490	1,0	1,4
Humaniora och teologi	141	2,8	4,1
Samhällsvetenskap och juridik	856	2,3	2,5
Undervisning	860	0,1	0,2
Teknik	780	1,3	1,9
Vård och omsorg	844	0,0	0,4
Högskolan på Gotland	33	15,2	15,4

* Andel (%) vid lärosätet som påbörjat forskarutbildning.

** Andel (%) i riket som påbörjat forskarutbildning då hänsyn tagits till hur de examinerade vid lärosätet fördelar sig på olika examina, kön och åldersgrupper.

(Tabellen fortsätter på nästa sida)

Tabell 2. (fortsättning).

Lärosäte totalt och utbildningsområde med minst 30 examinerade	Antal examinerade	Faktisk övergångsandel*	Förväntad övergångsandel**
Högskolan i Halmstad	2 103	3,0	3,6
Humaniora och teologi	111	2,7	6,2
Samhällsvetenskap och juridik	737	2,6	3,7
Undervisning	50	0,0	2,6
Naturvetenskap	39	2,6	3,9
Teknik	669	3,9	4,0
Vård och omsorg	497	3,0	2,4
Högskolan Kristianstad	2 879	0,9	1,2
Samhällsvetenskap och juridik	380	2,9	3,0
Undervisning	1 414	0,4	0,4
Naturvetenskap	59	0,0	2,3
Teknik	317	1,6	2,3
Vård och omsorg	691	0,6	0,7
Högskolan i Skövde	2 182	2,6	2,6
Humaniora och teologi	114	2,6	6,1
Samhällsvetenskap och juridik	691	4,6	4,3
Naturvetenskap	55	5,5	8,8
Teknik	465	3,0	2,4
Vård och omsorg	815	0,5	0,4
Konstnärligt område	42	0,0	0,0
Högskolan Väst	1 804	0,6	1,2
Humaniora och teologi	45	0,0	3,2
Samhällsvetenskap och juridik	505	1,4	2,6
Undervisning	266	0,0	0,1
Teknik	368	0,3	0,8
Vård och omsorg	620	0,5	0,7
Gymnastik- och idrotthögskolan	380	1,8	1,4
Samhällsvetenskap och juridik	32	3,1	2,1
Undervisning	243	1,2	0,7
Konstnärligt område	105	2,9	2,7
Lärarhögskolan i Stockholm	6 016	2,0	2,3
Samhällsvetenskap och juridik	401	11,2	13,1
Undervisning	5614	1,4	1,5
Södertörns högskola	346	13,6	10,9
Humaniora och teologi	73	6,8	6,9
Samhällsvetenskap och juridik	203	4,4	4,3
Naturvetenskap	66	50,0	35,9

* Andel (%) vid lärosätet som påbörjat forskarutbildning.

** Andel (%) i riket som påbörjat forskarutbildning då hänsyn tagits till hur de examinerade vid lärosätet fördelar sig på olika examina, kön och åldersgrupper.

Övergång till forskarutbildning vid högskolor med forskarutbildning inom ett vetenskapsområde

Även vid de högskolor som har forskarutbildning inom ett vetenskapsområde är andelen som påbörjat forskarutbildning lägre än den genomsnittliga andelen i riket, 6,7 procent. I likhet med högskolor utan forskarutbildning, står utbildningar inom undervisning och/eller vård och omsorg för en jämförelsevis stor del av utbildningsutbudet.

Högskolan i Kalmar har rätt att utfärda licentiat- och doktorsexamen inom det naturvetenskapliga vetenskapsområdet. Av dem som tog examen inom detta utbildningsområde i grundutbildningen fortsatte drygt 25 procent till forskarutbildning, en hög andel jämfört med andra utbildningsområden, men lägre än som skulle kunna förväntas utifrån motsvarande andel i riket.

Det är även många av dem som tagit sin grundexamen inom medicin och odontologi⁵ vid Högskolan i Kalmar som fortsätter till forskarutbildning, 32 procent, men även här är andelen lägre än den förväntade. För övriga områden ligger övergångsandelarna omkring de man kan förvänta utifrån motsvarande andelar i riket.

Vid Blekinge tekniska högskola var det något fler än förväntat som påbörjade en forskarutbildning – 4,6 procent jämfört med en förväntad andel på 3,6 procent. Blekinge tekniska högskola har rätt att utfärda licentiat- och doktorsexamen inom tekniskt vetenskapsområde. Teknik är det vanligaste utbildningsområdet bland de examinerade i grundutbildning vid lärosätet och bland de examinerade är övergången en aning högre än förväntade – 6,4 mot 5,6 procent.

Även inom samhällsvetenskap och juridik är det förhållandevis något fler vid Blekinge tekniska högskola som fortsatt till forskarutbildning – 4,7 procent jämfört med förväntade 2,3 procent.

Malmö högskola har rätt att utfärda licentiat- och doktorsexamen inom medicinskt vetenskapsområde. Av dem som examinerades inom medicin i grundutbildningen i Malmö – drygt nio av tio avlade tandläkarexamen – fortsatte 1,4 procent vidare till forskarutbildning. Detta är något färre än de förväntade andelen på 3,8 procent.

Bland dem som avlade examen inom samhällsvetenskap och juridik vid Malmö högskola var det jämförelsevis många, 8,6 procent, som fortsatte till forskarutbildning, eftersom motsvarande övergångsandel i riket är 5,8 procent.

Mälardalens högskola har rätt att utfärda licentiat- och doktorsexamen inom tekniskt vetenskapsområde. Det är också något fler än förväntat som påbörjar en forskarutbildning bland dem som examinerats inom teknik på grundutbildningen, 5,2 procent, medan motsvarande andel i riket är 4,0 procent.

⁵ Det är emellertid jämförelsevis få examinerade inom området – 56 examinerade – varav 55 avlade magisterexamen i biomedicin/medicinsk vetenskap.

Även relativt många som tog examen inom naturvetenskap vid Mälardalenshögskola fortsatte till forskarutbildning, 17 procent. Motsvarande andel i riket beräknas vara nära 12 procent.

Tabell 3. Övergång till forskarutbildning vid högskolor med forskarutbildning inom ett vetenskapsområde. Examinerade i högskolans grundutbildning (läsåren 1997/98 till 2005/06) som övergått till forskarutbildning (fram till och med läsåret 2005/06).

Lärosäte totalt och utbildningsområde med minst 30 examine- rade	Antal examinerade	Faktisk övergångsandel*	Förväntad övergångsandel**
Högskolan i Kalmar	2 936	3,7	4,7
Samhällsvetenskap och juridik	304	0,7	2,1
Undervisning	830	0,7	1,2
Naturvetenskap	267	25,1	34,2
Teknik	977	0,7	0,4
Medicin och odontologi	56	32,1	39,6
Vård och omsorg	427	1,6	0,8
Konstnärligt område	48	2,1	1,7
Blekinge tekniska högskola	1 491	4,6	3,6
Humaniora och teologi	32	9,4	14,1
Samhällsvetenskap och juridik	447	4,7	2,2
Teknik	629	6,4	5,6
Vård och omsorg	382	0,8	0,8
Malmö högskola	5 203	2,0	2,2
Samhällsvetenskap och juridik	105	8,6	6,0
Undervisning	3 483	2,1	2,3
Teknik	443	0,7	1,9
Medicin och odontologi	142	1,4	4,3
Vård och omsorg	1 005	1,9	1,5
Mälardalens högskola	4 059	3,1	3,0
Humaniora och teologi	78	3,8	9,6
Samhällsvetenskap och juridik	1 171	2,4	2,8
Naturvetenskap	112	17,0	11,6
Teknik	1 261	5,2	3,7
Vård och omsorg	1 410	0,6	1,4

* Andel (%) vid lärosätet som påbörjat forskarutbildning.

** Andel (%) i riket som påbörjat forskarutbildning då hänsyn tagits till hur de examinerade vid lärosätet fördelar sig på olika examina, kön och åldersgrupper.

Övergång till forskarutbildning vid de nya universiteten

Till de nya universiteten räknas Karlstads-, Växjö-, och Örebro universitet, samt Mittuniversitetet. De tre förstnämnda lärosätena fick sin universitetsstatus år 1999, dvs. alldeles i början av den studerade perioden (som är läsåren 1997/98 till 2005/06). Mittuniversitet blev universitet år 2005. Innan dess hade dåvarande Mitthögskolan rätt att utfärda licentiat- och doktorsexamen inom naturvetenskapligt område sedan år 2001.

Även vid de nya universiteten är det förhållandevis många som studerar inom lärarutbildning och vårdutbildning, vilket gör att andelen som totalt sett övergått till forskarutbildning är förhållandevis låg jämfört med andelen i riket.

Vid Karlstads universitet ligger övergången till forskarutbildning nära den förväntade för de flesta utbildningsområden – något högre än förväntat bland de examinerade inom teknik. Ett undantag är naturvetenskap där den faktiska övergången på 27 procent kan jämföras med den förväntade på 45 procent.

Vid Mittuniversitet, Växjö-, och Örebro universitet ligger den faktiska övergången till forskarutbildning tämligen nära den förväntade för samtliga utbildningsområden. Vid Mittuniversitet är övergången något högre än övergången i riket bland de examinerade inom naturvetenskap och teknik, vid Växjö universitet något högre inom humaniora och teologi samt undervisning och vid Örebro universitet något högre inom samhällsvetenskap och juridik, teknik samt vård och omsorg.

Tabell 4. Övergång till forskarutbildning vid de nya universiteten. Examinerade i högskolans grundutbildning (läsåren 1997/98 till 2005/06) som övergått till forskarutbildning (fram till och med läsåret 2005/06).

Lärosäte totalt och utbildningsområde med minst 30 examine- rade	Antal examinerade	Faktisk övergångsandel*	Förväntad övergångsandel**
Karlstads universitet	4 813	3,1	4,0
Humaniora och teologi	229	6,6	7,5
Samhällsvetenskap och juridik	1 249	3,8	4,1
Undervisning	1 780	1,1	1,8
Naturvetenskap	146	26,7	44,8
Teknik	716	2,9	2,4
Vård och omsorg	693	1,0	1,4
Mittuniversitetet	5 527	2,4	2,7
Humaniora och teologi	223	3,1	5,4
Samhällsvetenskap och juridik	1 859	2,3	3,7
Undervisning	1 031	0,3	0,5
Naturvetenskap	195	21,5	17,7
Teknik	1 049	2,9	2,1
Vård och omsorg	1 147	0,4	0,8
Växjö universitet	4 290	2,9	3,5
Humaniora och teologi	214	9,3	8,9
Samhällsvetenskap och juridik	1 794	2,3	3,6
Undervisning	1 234	2,5	2,2
Naturvetenskap	110	21,8	25,2
Teknik	416	2,4	2,7
Vård och omsorg	522	0,0	0,4
Örebro universitet	5 217	2,5	2,5
Humaniora och teologi	225	6,2	6,5
Samhällsvetenskap och juridik	2 032	3,3	3,1
Undervisning	1 197	1,2	1,4
Teknik	437	3,2	2,0
Vård och omsorg	1 278	1,6	1,4
Konstnärligt område	32	0,0	0,4

* Andel (%) vid lärosätet som påbörjat forskarutbildning.

** Andel (%) i riket som påbörjat forskarutbildning då hänsyn tagits till hur de examinerade vid lärosätet fördelar sig på olika examina, kön och åldersgrupper.

Avslutande kommentar

Om man tar hänsyn till lärosätenas utbildningsutbud i grundutbildningen och jämför övergången till forskarutbildning med motsvarande övergång i riket, blir det samlade intrycket att det i allmänhet inte är så stora skillnader. Med andra ord, övergången till forskarutbildning vid olika lärosäten är ungefär den man kan förvänta sig utifrån utbildningsutbudet. Men man ska ändå notera att det är betydligt vanligare att den faktiska övergången till forskarutbildning vid mindre och medelstora lärosäten ligger något lägre än den förväntade än att det förhåller sig tvärt om.

Vad är det då som gör att övergången i många fall inte riktigt kommer upp i den genomsnittliga? Är möjligheterna att påbörja forskarutbildning beroende av vid vilket lärosäte man studerat?

Något som kan vara till nackdel för dem som studerat vid mindre och medelstora lärosäten är att förutom de nya universiteten, kan inte dessa lärosäten erbjuda forskarutbildning eller så är forskarutbildningen begränsad till ett visst vetenskapsområde. Att påbörja forskarutbildning innebär i många fall att man får byta bostadsort. De som påbörjar forskarutbildning är i genomsnitt 29 år – en ålder då det ofta inte är helt oproblematiskt att bryta upp och flytta till en helt ny ort – något som kan få eventuella forskarstuderande att tveka.

En annan viktig faktor är hur rekryteringen till forskarutbildningen går till – hur tillgänglig är utbildningen för sökande från andra lärosäten? Det kan vara en fördel att ha studerat på grundläggande nivå vid samma lärosäte eller institution som där man avser att forskarstudera. Även vid ett formaliserat antagningssystem med tydliga och öppna regler kan det vara en fördel att vara ett välbekant ansikte i konkurrensen med andra sökande.

I den mån forskningsanknytningen i grundutbildningen är svagare vid vissa högskolor, kan detta påverka benägenheten att påbörja forskarstudier. I miljöer där forskning och forskarutbildning uppfattas som något ovanligt, kan det upplevas som ett större steg att fortsätta till forskarutbildning, än i miljöer där detta är ett mer naturligt inslag. Det kan även finnas skillnader i ämnesdjup och bredd, som gör studenter vid vissa miljöer bättre förberedda för forskarstudier.

Slutligen får man inte glömma att det finns doktorander vid lärosäten utan egen examensrätt. Hösten 2006 fanns det 1 127 doktorander som huvudsakligen studerade vid ett lärosäte där de inte var antagna (se Högskoleverkets årsrapport 2007). Ungefär 30 procent av dessa fanns vid högskolor med ett vetenskapsområde – 70 procent vid högskolor som saknar vetenskapsområde. Om inte denna möjlighet hade funnits, bl.a. via forskarskolor, kanske skillnaderna hade varit större.

Bilaga: Hur analysen gått tillväga – beräkning av standardiserad övergångsandel

Bearbetningen har skett på följande sätt. För ett visst lärosäte, t.ex. Högskolan i Lillköping tar man fram lärosätets ”examensstruktur” – med detta menas dels vilka examina som har avlagts och hur dessa fördelar sig 1) procentuellt av det totala antalet examina vid lärosätet, 2) procentuellt av det totala antalet examina inom respektive utbildningsområdet vid lärosätet. På så sätt får man en tabell som ser ut på följande sätt.

Tabell A - Högskolan i Lillköping

Område och examen	Antal examine- rade	Antal som påbörjat fors- karutbildning	Andel som påbörjat fors- karutbildning	Examinas andel inom lärosäte	Examinas andel inom område/ lärosäte
Humaniora och teologi					
Kandidatexamen, ämne A	6	0	0,0	1,2	42,9
Kandidatexamen, ämne B	8	1	12,5	1,7	57,1
Totalt området	14	1	7,1		100
Lärarytelse					
Lärarex, ämne A	300	1	0,3	62,4	64,2
Lärarex, ämne Ba	167	1	0,6	34,7	35,8
Totalt området	467	2	0,4		100
Lärosätet totalt	481	3	0,6	100	

Högskolan i Lillköping utbildar främst studenter inom lärarytelse och totalt sett är det få som fortsätter till forskarytelse, 0,6 procent. Bland de få som tagit examen inom humaniora och teologi var det drygt 7 procent som påbörjade forskarytelse.

Nästa steg är att ta fram motsvarande tabell för riket:

Tabell B - Riket totalt

Område och examen	Antal examine- rade	Antal som påbörjat fors- karutbildning	Andel som påbörjat fors- karutbildning	Examinas andel riket	Examinas andel inom område/ riket
Humaniora och teologi					
Kandidatexamen, ämne A	36	0	0,0	0,2	6,1
Kandidatexamen, ämne B	551	164	29,8	2,9	93,9
Totalt området	587	164	27,9		100
Lärarytelse					
Lärarex, ämne A	14801	57	0,4	76,9	79,3
Lärarex, ämne Ba	3868	32	0,8	20,1	20,7
Totalt området	18669	89	0,5		100
Lärosätet totalt	19256	253	1,3	100	

Eftersom rikets examensstruktur ser annorlunda ut – vi har plockat ut samma examina, men respektive examinas andel inom totalen för riket respektive område/riket skiljer sig från de man kan se för lärosätet (i tabell A). T.ex. utgör de som tog ”lärarexamen, ämne A” 62,4 procent av alla examinerade vid Högskolan i Lillköping, medan motsvarande andel i riket är 76,9 procent.

Därför får man gå ytterligare ett steg för att försöka göra en så rättvis jämförelse som möjligt.

I detta steg viktas rikets siffror – antalet examinerade – så att varje examinas andel i riket kommer att motsvara examinas andel inom lärosätet respektive område/lärosäte. T.ex., så kommer de som tog ”lärarexamen, ämne A” nu att utgöra 62,4 procent av alla examinerade i riket – precis som vid Högskolan i Lillköping – inte 76,9 procent som tidigare. I tabell C har vi överfört den examensstruktur som finns vid lärosätet till riket – i de två sista kolumnerna ska andelarna vara likadana som för lärosätet (se tabell A).

För att få fram hur många som förväntas påbörja forskarutbildning i riket, multipliceras antalet examinerade som fåtts fram genom viktningen med andelen som påbörjat forskarutbildning (den faktiska). Detta görs för varje examen. För ”lärarexamen, ämne A” multipliceras 12 010 (viktat antal examinerade) med 0,4 (faktisk övergångsandel i riket – hämtad från tabell B) vilket resulterar i ett viktat antal som påbörjat forskarutbildning, 46,3 personer.

Det viktade antalet examinerade (andra kolumnen) och det viktade antalet som påbörjar forskarutbildning (tredje kolumnen) summeras dels per lärosäte, dels per område och lärosäte. Kvoten av dessa summor ger en standardiserad/förväntad övergångsandel.

Tabell C -Riket totalt – standardiserad övergångsandel

Område och examen	Antal examine- rade (viktat)	Antal som påbörjat fors- karutbildning (viktat)	Standardiserad andel som påbörjat fors- karutbildning	Examinas andel riket (ska motsvara lärosätets)	Examinas andel inom område/ riket (ska motsvara lärosätets)
Humaniora och teologi					
Kandidatexamen, ämne A	240	0	0,0	1,2	42,9
Kandidatexamen, ämne B	320	95,3	29,8	1,7	57,1
Totalt området	560	95,3	17,0		100
Lärarytelse					
Lärarex, ämne A	12010	46,3	0,4	62,4	64,2
Lärarex, ämne Ba	6686	55,3	0,8	34,7	35,8
Totalt området	18696	101,6	0,5		100
Lärosätet totalt	19256	196,9	1,0	100	

Man kan nu se att övergången i Lillköping är lägre än den man kunde förvänta sig utifrån övergången i riket då hänsyn tagits till lärosätets utbildningsstruktur. Både vad det gäller lärosätet totalt (0,6 mot 1,0 procent) och inom utbildningsområdena (Humaniora och teologi – 7,1 mot 17,0 procent. Lärarytelse 0,4 mot 0,5 procent).

Beräkningen sker på samma sätt sker då man inkluderar uppgifter (rader) för de examinerades kön och ålder.